

Politici onderschatten ons verlangen naar saamhorigheid

★★★★☆

[Tanny Dobbelaar](#) 3 juni 2020, 13:50

Ruw ontwaken uit een neoliberale droom en de eigenheid van het Europese continent

Gabriël van den Brink

Uigeverij Prometheus

352 blz. € 25

Over de auteur

Filosoof Gabriël van den Brink (1950) publiceert op het snijvlak van sociologie, filosofie en bestuur. Hij promoveerde in 1995 op een empirisch onderzoek naar modernisering op het Brabantse platteland. In 2005 werd hij hoogleraar maatschappelijke bestuurskunde aan de Universiteit van Tilburg. Sinds zijn pensioen in 2015 is hij als hoogleraar verbonden aan Centrum Ethos van de Vrije Universiteit.

Het boek

‘Ruw ontwaken uit een neoliberale droom’ is een fantastische titel in deze coronatijden, nu overheden met miljarden euro’s noodlijdende burgers en bedrijven overeind houden en de markt kennelijk niet meer leidend hoeft te zijn. Toch was het boek al af toen Covid-19 uitbrak. Van den Brink heeft het na enige aarzeling ongewijzigd gepubliceerd, voorzien van een ongetwijfeld zeer snel geschreven voor- en nawoord.

Gewone Nederlanders

Mensen zijn rationele wezens die voortdurend uit zijn op hun eigenbelang: dat neoliberale idee bestrijdt Van den Brink met feiten. Hij heeft daartoe veel empirisch onderzoek verricht naar veranderde opvattingen en gedrag van Nederlanders in de afgelopen veertig jaar. De conclusie: het neoliberalisme bracht meer welvaart en meer keuzevrijheid, maar mensen vinden saamhorigheid veel belangrijker dan politici erkennen. Dat levert spanningen op. Van den Brink noemt zijn analyse ‘methodisch populisme’, omdat hij uitgaat van de waarden van ‘gewone Nederlanders’. Van daaruit bepleit hij een alternatief voor het neoliberalisme, een derde weg die hij typisch Europees noemt: in dit ‘corporatisme’ zijn gemeenschapszin en samenwerken belangrijker dan de competitiedriften van de markt.

Gemeenschapszin

Nadeel van dit redeneren vanuit gewone Nederlanders lijkt me, dat gedrag van grote spelers als multinationals onzichtbaar blijft. Een voorbeeld: je kunt de snelle digitalisering natuurlijk beschrijven aan de hand van het stijgend aantal mobiele telefoons, maar daarmee negeer je de invloed van digitale platforms als Facebook, Amazon en Uber. Met kapitaal lijkt alles te koop, lelijke distributiecentra langs de snelweg rukken op, en, jazeker, onze gemeenschapszin verandert. Denk Airbnb. Overigens: als Van den Brink gewone Nederlanders citeert, worden ze alleen getypeerd door hun opleidingsniveau, leeftijd en sekse. Ik krijg de indruk dat gewone Nederlanders hier steevast geen migratieachtergrond hebben. Dat heeft iets ongemakkelijks, zeker als het gaat om opvattingen over migranten en islam en hun invloed op ‘onze cultuur’.

Redenen om dit boek niet te lezen

Jammer is dat Van den Brink een enorm lange aanloop nodig heeft om bij zijn stelling te belanden. Eerst krijg je Wikipedia-achtige inleidingen op de klassiek liberale filosofen Locke, Mill, Smith en Friedman voorgeschoteld. Dan volgen zeer algemene beschrijvingen van wat er allemaal in Nederland veranderd is, ondersteund door statistieken. Dan volgen nog meer filosofen, onder wie Aristoteles, Thomas van Aquino, Rousseau en Marx. Pas bij hoofdstuk acht neemt zijn pleidooi een aanvang. Tussendoor staan lichtvoetige anekdotes uit zijn eigen leven die hij helaas nauwelijks verbindt met zijn filosofische visie en die het particuliere niet altijd overstijgen. Dat een pater hem als puber op schoot trok, leidt tot uitschieters als: ‘Dergelijke zaken zijn vandaag de dag volstrekt taboe. Je moet als man wel erg dom zijn om te geloven dat een lichamelijke aanraking, een dronken ontboezeming of een foute grap over vrouwelijke collega’s geen probleem vormt. Het gerucht alleen al kan je de kop kosten.’

Reden om dit boek wel te lezen

Van den Brink beschrijft hoe hij na zijn afstuderen in 1978 geen baan kon vinden die hem beviel. Hij kreeg een uitkering zonder dat de overheid een tegenprestatie eiste. Daardoor kon hij zich vijf jaar lang intellectueel ontwikkelen, en uiteindelijk hoogleraar worden. Hedendaagse jongeren kunnen van zo’n leven alleen maar dromen. Dat brengt me tot de vraag: is het vooral gemeenschapszin die mensen als waarde koesteren, ondanks alle veranderingen van de afgelopen veertig jaar? Van den Brink had ook kunnen pleiten voor individuele ontwikkeling, voor zekerheid, voor economische zelfstandigheid of voor hoop op een betere toekomst. Dit boek roept dus tegenspraak op, maar dat is juist reden om het te lezen. Elk boek dat het neoliberale beleid ter discussie stelt is nu hoogst relevant.